

Mosaikk

Kunst i Skiens bakgårder

SKIEN KOMMUNE

Forord

Skien kommunen startet Mosaikk i xxx

Mosaikk er et konsept for byutvikling i sentrum, og en visjon for fremtidig utvikling forankret i byens historie og egenart.

Det har hele tiden vært viktig med kunst som en del av Mosaikk.

Mosaikk-prosjektet og Skien kommune fikk i 2011 Statsbyggs hederstegn: Kryss. Hederstegnet er en pris som har som formål å stimulere til en kulturbasert byplanleggingspraksis. Prisen gir oss en pekepinn på at vi har klart å ...

Heftet du holder i hånden viser og forteller om kunsten i Mosaikk. Gunhild Horgmo har skrevet teksten. Fotografiene er tatt av Dag Jenssen og Tom Riis.

I 2011 ble det produsert en cd i tilknytning til Mosaikk- prosjektet. I 2012 har vi dette heftet som kulturprodukt.

Bakgårdene i Skien fremstår etter hvert som et stort utendørs galleri. Velkommen til byen!

*Laurie Vestøyl
Prosjektleder, Skien 2012*

Del 1

Mosaikk – Levende gårdsrom

Byromsprosjektet Mosaikk er et første steg i målsetningen om et grønnere og mer levende Skien sentrum.

Gjennom et kreativt og kulturelt byutviklingsprogram vil de eksisterende strukturene i byen opprustes, fornyes og vitaliseres. Med kunst som premisseleverandør er målsetningen å tilrettelegge for et dynamisk byliv hvor nye møteplasser befester innbyggernes tilhørighet og eierskap til byen. Skiens attraktivitet som urban samtidsby skal heves, og byens identitet gjenskapes og styrkes.

Bakgårdsprosjektet er basert på et lokalt samarbeid hvor kostnadene fordeles likt mellom kommunen og gårdeier. Brikke for brikke skal en Mosaikk av gårdsrom realiseres og revitaliseres. Hensikten er å åpne opp de skjulte skattene som eksisterer bak murfasadene i bykjernen, og å skape nye sosiale møteplasser som også kan fungere som kulturelle arenaer. Så langt er fire bakgårder ferdigstilt. I årene fremover vil prosjektet videreutvikles, og håpet er at flere av byens nærmere 40 gårdsrom fornyes og tilgjengeliggjøres for publikum.

Gjenbruk og lokale ressurser

Skien sine unike murbykvadratur danner ramme for gjenbruk av byens eksisterende strukturer. Siden starten av forrige århundre har tilknytningen til vannveien etablert Skien som et handelssentrum. Etter bybrannen i 1886 ble byens sentrum gjenoppbygget i en kompakt kvartalsstruktur etter en nybarokk byplan.

Mosaikk-prosjektet har vektlagt å utnytte potensialet i byrom som i senere år har hatt liten eller begrenset funksjon. Man ønsker å fylle bakgårdene med liv og bygningene med boliger og næring.

Med kunst som katalysator er det utarbeidet en langsiktig byfornyelsesplan som styrkes med midlertidig aktiviteter. Permanent utsmykning etableres som landemerker i byen og fremheves gjennom temporære kunstneriske stunt. Disse kreative iverksetterne bidrar til å sette fokus på den utviklingen som foregår og fungerer som barometere i en langsiktig prosess.

Fornyelsen av bakgårdene har blitt fundamentert med profesjonelle kunstnere, arkitekter og designere som premissleverandører. Det kunstneriske blikket har gått i dialog med de skjulte rommene, og ut i fra dette har det blitt utarbeidet en stedsbasert, kunstnerisk plan.

Kunstnerne som bidrar i prosjektet er fortrinnsvis lokale. I den helhetlige byutviklingsplanen for Skien har kommunen valgt å se de ressursene som finnes innen rekkevidde og benytter hovedsakelig aktører med tilknytning til området. I tillegg til at hver enkelt innehar en unik

Vegg av Pernille Bache Design

kompetanse på sine felt, besitter de både kjennskap og tilhørighet til byen.

Denne bevisste bruken av byens mangfold og kompetanse var et av aspektene som ble bemerket av juryen da Skien kommune og Mosaikk ble tildelt Hederstegnet for 2011 på Statsbyggs Krysskonferanse.

Bakgårdene

FINN: Sjølv om eg ikkje ser deg

DAG: Så veit eg at du er der

FINN: Hemmeleg

DAG: Fin

FINN: Og hemmeleg

(Utdrag fra Gäva av Gyri Axe Øvsteng, til
bakgårdsvandring for barn).

Fra Bakgårdsbarn, Skistredet 7

Fra Mersmakkontoret, Kjetil Harket

Henrik Ibsensgate 10 og Torggata 9

Ibsenpassasjen

Sammenhengen mellom Henrik Ibsensgate 10 og Torggata 9 gjorde det naturlig å lage en felles utsmykningsplan som omfattet begge bakgårdene. Kunsten understreker helheten, samtidig som den definerer to ulike rom; et urbant og et grønt, med ulike bruksmuligheter.

Stockmand kaffebar og brasserie har flyttet inn i bygårdens lokaler i Henrik Ibsensgate og begge bakgårdene brukes til uteservering i hverdagens. I samarbeid med Litteraturhuset i Skien skal forfattersamtaler og andre kulturelle arrangement holdes i kaféens annen etasje.

Kunstner Tuva Gonsholt har utformet arbeider i glass som definerer rommene på en ny måte.

I det øvre gårdsrommet er det en stor lysekroner av over 570 håndblåste glasskuler som dominerer. Den er festet med vaiere i veggene rundt og drar blikket opp mot himmelen over bakgården. De lyse kulene i matt og klart glass skaper en luftig konstruksjon, tross sin massive form. Med sin størrelse avgrensner den også rommet, og man opplever å befinne seg et sted

mellom ute og inne. Etter mørkets frembrudd er spotter rettet mot lysekronen. Skyggespillet som oppstår iscenesetter bakgården og skaper små tablåer for kveldsarrangement, kaféprat og kulturopplevelsen.

I denne bakgården har den årlige matfestivalen Mersmak sitt faste kontor, med et spesielt tilpasset kjøkken designet av Pernille Bache og utformet av møbelsnekker Kjetil Harket. En stor glassdør kan åpnes slik at gårdsrom og kjøkkenkontor fungerer sammen under utstillinger.

Det nedre gårdsrommet i Ibsenpassasjen er omdannet til en byhage. Her har glasskunstneren håndblåst 25 kulelamper i rødt, oransje, gult og hvitt. Plassert på tynne stenger i stål strekker de fargerike kulene seg opp fra jorden som blomster. Når det mørkner lyser glasslampene og skaper en magisk stemning i bakgården.

Gelenderet i stål, som rammer inn forbindelsen til det øvre nivået, er designet av Pernille Bache og endrer sitt uttrykk i takt med årstidene. Om vinteren er rommet helt nakent og prisgitt utsmykningen, men i sommerhalvåret kommer plantene som omgjør bakgården til en levende hage hvor natur og kunst utgjør en unik helhet.

Telemarksgata 14

Bak Sitt Ned

Dette var den første bakgårdsfornyelsen som ble realisert på permanent basis. Kari Skoe Fredriksen har vært kunstnerisk ansvarlig for bakgården, som preges av en stor veggmosaikk. Hele endeveggen er dekorert med 100 000 små glassfliser som på lang avstand viser en enorm løvetann som binder de tre etasjene i bygget sammen. Den store Mosaikken trekker betrakteren inn i bakgården og lar blikket følge blomsten oppover veggen. Kommer man nærmere vil bildet oppløses og verket fremstå som et abstrakt visuelt landskap i et utall forskjellige nyanser av grønt. Det botaniske uttrykket understrekes av grønne planter som klatrer på frittstående vaiere.

Ved inngangspartiet, på fremsiden av kaféen, komplementerer kunstverk utemøblementet. To benker i stål, signert Grete Rokstad, sikrer gjestene funksjonelle og komfortable sitteplasser.

En universell utvikling, med fokus på tilgjengelighet for alle, er viktig i Mosaikk- prosjektet. Skien sentrum skal invitere til et mangfoldig miljø som inkluderer.

Bakgården i Telemarksgata rommer inngangen til 14 leiligheter i et boligsosialt prosjekt, og fungerer som uteservering for kaféen Sitt Ned. Boligprosjektet er finansiert

av Husbanken og legger til rette for at alle typer mennesker skal kunne bo i Skien sentrum. Sitt Ned drives av GREP og er et arbeidstiltak. Gårdeier og GREP- bedriften planlegger nå en takhage med nyttevekster som kan benyttes av beboerne og kafégjester.

Detalj av benk, Grethe Rokstad

Torggata 11

Bak Mamis

Innretningen i gårdsrommet bak Torggata 11 var i utgangspunktet et tempo-rært stunt.

Arkitektene Dagur Eggertsson, Sami Rintala og Sondresen ble invitert til å omskape den grå og rotete bakgården til noe nytt i anledning Estetikseminaret i 2008.

Idéen bak installasjonen var be-vegelser og paralleller til Skiens historie som senter for tømmer-fløting. Fem benker som gir assosiasjoner til tømmerstokker ble lyssatt fra undersiden, og ga i mørket en illusjon om å flyte på det gruslagte dekket. Over benkene ble det montert to seilduker som skulle spre himmellyset, samt skjerme mot regnet.

Fra bakgårdsstunt i 2008

I tiden etter stuntet har benkene fått bli værende. Driverne av kaféen Mamis har malt gårdsrommets vegger i friske pastellfarger og satt opp en scene som gir mulighet for intime konserter. Tekstildukene ga ikke den ønskede skjermingen mot regn og er blitt erstattet av parasoller. Det planlagte kunstneriske og det spontane folkelige skaper en helt egen stemning på kaféens uteservering.

Fra vandring med Den kulturelle spaserstokken, Aina Villanger leser.

Handelstorget

Etter opprustningen i 2003 fremsto torget midt i byen som en åpen og noe anonym plass, som ikke fylte funksjonen som naturlig treffpunkt i sentrum. Siden den tradisjonelle torghandelen var forsvunnet fra torget ble fokuset rettet mot kaféliv og uteservering gjennom mottoet «Handelstorget til himmelen». Kunstner Morten S. Larsen utformet to høye metallkonstruksjoner som dekkes med en lys seilduk i sommerhalvåret. Baldakinen beskytter mot solen og skaper et avgrenset og mer intimt område på den åpne plassen. Fastmonterte benker i tre inviterer besøkende til å slå seg ned med kaffekoppen og observere bylivet.

Del 2

Kunst i uterom - permanent dynamikk

Kunst i offentlig rom har gått fra å bli betraktet som ren utsmykning av eksisterende funksjoner og strukturer, til å integreres som et essensielt virkemiddel i steds- og byutvikling. Ved siden av det estetiske perspektivet skal kunsten bidra til å skape sosiale møteplasser, og arenaer som underbygger aktivitet og utnyttelse av stedene hvor folk ferdes.

Et eksempel på en slik revitalisering av en by er Køge i Danmark, en havneby som er inne i en omfattende transformasjonsprosess. Tidsperspektivet er på om lag 20 år, men visjonen er at bylivet skal gjenskapes underveis i prosjektet, ikke i etterkant. Kunst og kultur er en viktig drivkraft, og visjonen realiseres blant annet gjennom midlertidige aktiviteter. Prinsippet i Køge er at transformasjonen skal skje som et samspill mellom de sosiale og kulturelle aktivitetene og de fysiske strukturene i bybildet.

Fra Ibsenpassasjen, Tuva Gonsholt

En mosaikk av opplevelser

I like stor grad er kunst og kulturopplevelser en viktig faktor for Mosaikk. Kunsten har fra starten fungert som en katalysator for den planlagte byutviklingen. Som et ledd i fornyelsen inngår både permanente og temporære prosjekter, hvor det midlertidige bidrar til å fremheve og stimulere det permanente. Kunstvandringene har fungert som et visningsvindu for å synliggjøre de omgjorte bakgårdene. Gjennom vandringene blir publikum introdusert for de skjulte rommene, som for anledningen er transformert til kulturelle arenaer. Med teater, dans og musikk spesialkomponert for de ulike bakgårdene, inviteres befolkningen inn til en helhetlig opplevelse hvor den visuelle kunsten fungerer som scene for de utøvende sjangrene. Den enkeltes sanseintrykk blir en forlengelse av kunstreisen.

Fra Ibsenpassasjen, Jannicke Irwin Abrahamsen

Et annet temporært prosjekt som ble realisert i 2011 er *Landingsplass for luftballonger*, som markerte fornyelsen av Handelstorget. Kunstner Ann-Kathrin Samuelsen tok i bruk hele plassen i stundet som var rettet mot barn. Fasadene på Eek-gården og Arkaden ble dekorert med store klistremerker av luftballonger, mens dekket på plassen ble malt og omgjort til landingsplass. I tillegg ble en ekte kikkert montert på torget. Denne har blitt stående som en forlengelse av prosjektet, og kan fremdeles benyttes til å speide etter luftballonger på himmelen.

Levende tilstede

Det temporære som en forsterkende faktor til det permanente sørger for at kunst i offentlig rom aldri blir statisk. Publikums interaktivitet skaper en relasjonell holdning som styrker både temporære og permanente kunstverk. På samme måte har utsmykningen av bakgårdene i Mosaikk et relasjonelt perspektiv, fordi den etablerer nye møteplasser for sosiale relasjoner.

Fra Ibsenpassasjen, Bugge Wesseltoft

I Skien får den permanente kunsten rolle som noe overraskende og uventet fordi den skaper ny tilstedeværelse i lukkede rom. Publikum blir aktive deltakere i et samspill med de kunstneriske elementene og skaper impulser som påvirker definisjonen av rommet. Fordi prosjektet prioriterer å legge de permanente utsmykningene i tilknytning til serveringssteder og boligkomplekser stimuleres publikums medvirkning ytterligere. Ideen om den statiske monumentale utsmykningskunsten må vike plass for den dynamiske og relasjonelle estetikken som etablerer nye rom.

Utdrag fra
«Skjulte Steer i Sjeen»

Det fins mange Skjulte Steer i
Sjeen

det fins sånne Steer som er bak
andre Steer

både støgge og skjønne som
gjømmer no glømt eller forlatt
eller aldri oppdaga

det såkalte Ikke-Steet»

*Dikt til bakgården hos Mamis,
Aina Villanger*

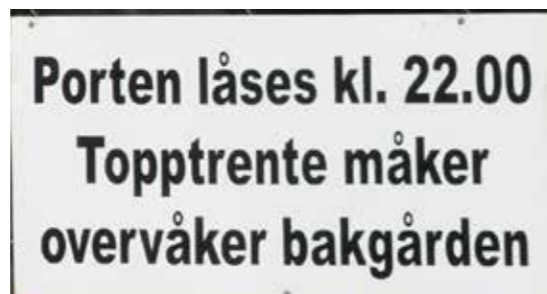

Veien videre

Som del av et bredt byutviklingsprosjekt markerer Mosaikk og bakgårdene en ny start for Skien sentrum. Det er viktig å understreke at det ikke skal bygges nytt i stor grad, men at byens karakter skal ivaretas via gjenbruk. Fokuset ligger i åpne fellesrom som skal vitalisere sentrum og dekke behovet for grønne lunger og sosiale møteplasser. Utvikling av en sammenheng mellom byens parker, koblingen sentrum og elva samt fornyelse av flere bakgårder er ledd i den helhetlige og langsiktige planen.

I kjølevannet av Skien kommunes satsning har også prosjekter blitt initiert av beboere og brukere av bygninger i sentrum. I Telemarksgate 22 drives i dag kunstnerkollektivet Atelier USEMJA. Kunstnerne ønsker å trekke konseptet ut i bakgården og skape en helhet med atelier og uterom. Bakgården skal utsmykkes med gjenbrukselementer og en terrasse skal bygges til bruk for ulike arrangement.

Her er initiativtakerne brukerne av bygården, og målet er å skape en møteplass hvor kunst og kultur definerer rammene.

Fra atelier USEMJA

Skistredet 7

Det neste prosjektet som skal realiseres i henhold til den kommunale planen er fornyelsen av gårdsrommet bak Skistredet 7, hvor det er planlagt både studentleiligheter og et urbant uterom hvor arkitekttegnede elementer skal tilrettelegge for lek. Med utgangspunkt i bindingsverkshuset som ble bygd opp av rester etter bybrannen i 1886, kobles byens kulturarv sammen med urbane tendenser som skaper en karakter egnet for samtidsbyen.

Kunstnere og aktører:

Ibsenpassasjen

Hovedkunstner: Tuva Gonsholt – Glass chandelier, Glass flowers

Lysdesign: Linda Knoph Vignæs

Landskapsarkitekt: Gullik Gulliksen AS v/Harald Røstum

Arkitekt: Context AS v/Rolf Hagen

Rådgivere: Svein Gustavsen (RIE) og Kjell Kokkersvold (RIB)

Produktutvikler: Pernille Bach (espalier og kjøkkendesign)

Møbelsnekker: Kjetil Harket (Mersmak-kontor innredning)

Prosjektleder Mosaikk: Laurie Vestøl

Kunstnerisk konsulent: Tom-Erik Lønnerød

Byggeleder: Per Egil Neset

Entreprenør: Norengen AS v/Asle Gisholt

Utbygger: Kontorbygg AS v/Siri Steinbekk

Sitt ned-prosjekt:

Hovedkunstner: Kari Skoe Fredriksen – Lovetann

Landskapsarkitekt: Dronninga landskap AS

Produktutvikler: Grethe Rokstad (benk, gummiputer)

Prosjektleder Mosaikk: Laurie Vestøl

Kunstnerisk konsulent: Tom-Erik Lønnerød

Entreprenør: Telemark Park og Hageanlegg AS v/Peter Borgersen

Utbygger og byggeleder: Edda eiendom v/ Hans Gundersen

Mamis-stunt:

Arkitekt/kunstner: Eggertson Rintala Architects

Prosjektleder Mosaikk: Laurie Vestøl

Bygging: Rune Lifjeld og Terje Grønhaug

Gårdeier: Invest v/Tor Vegard Vale

Handelstorget

Hovedkunstner: Morten S. Larsen

Rådgivere: Asplan Viak AS og Feste landskap AS

Byggeleder: Per Egil Neset

Temporært stunt- Landingsplass for luftballonger: Ann- Kathrin Samuelsen

Telemarksgate 22

USEMJA kunstnerkollektiv v/Vidar Kristiansen

Arkitekt: mmw as v/Maiken Seglem (forprosjektstudie)

Skistedet 7:

Arkitekt/kunstner: Eggertson Rintala Architects

Landskapsarkitekt: Feste AS v/Tone Telnes

Prosjektleder Mosaikk: Laurie Vestøl

Utbygger: Skistredet 7 AS v/Kari Lise Holmberg og Jan Oddmund Ødegård

Fra Bakgårdsvandring

Kunstnere med nyproduserte verk til MOSAIKK:

Gyrid Axe Øvsteng: «Her» ny dramatik til Telemarksgt 14 og Skistredet 7. «Gaven» ny dramatik til Skistredet 7

Terje Evensen: Musikkverk til Telemarksgata 8 (bak Gallefoss blomster). Musikk for barn til Henrik Ibsensgt 9

Bugge Wesseltoft: Komposisjonen «Skien» til Henrik Ibsensgt 10

Jannicke Irwin Abrahamsen: Ny koreografi til Henrik Ibsensgt 9

Aina Villanger: Diktet «Skjulte Steer i Sjeen» til Torggt 11

Kunstnere som har vist arbeider i MOSAIKK:

Stine Gonsholt : Animasjonen «Balance»

Endre Tveitan: Videokunst laget til Tannklinikken i Skien

Andre bidragsytere:

Musikk: André Kassen

Skuespillere: Even Bolstad, Carl Henrik Ekblom

Sang: Anne Gravir Klykken, Kjersti Post Høgli

Følgere: Mari Wiig Salvesen, Aurora Kvamsdal, Hanna Barfod, Vibeke Lie

Teknikk: Jarl Einar Ottestad.

Produsent Silje Honningdal: «Bakgård en kunstreise» i august 2011, «Bakgårdsbarn» i desember 2011.

Vandring for den kulturelle spaserstokken juni 2012.

I tillegg flere vandring for små og store grupper av besøkende til Skien.

Franziska Aarflot hadde regi på vandringen «Bakgård – en kunstreise»

Mersmak i Skien har deltatt i flere vandring med lokalmat.

Det er utgitt en CD og Singel som en del av Mosaikkprosjektet

2011

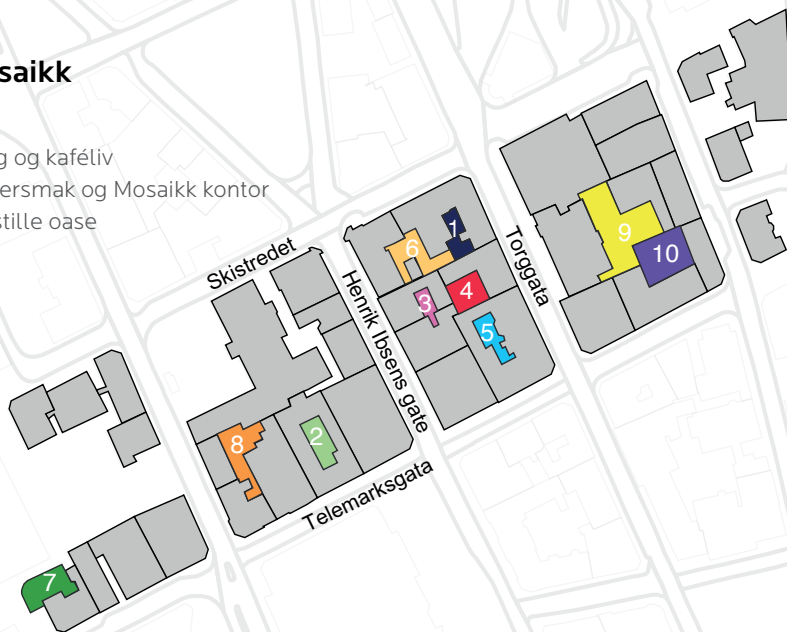

2011

I bakgårder finnes noe gjemt.
Noe vi ikke skal, eller kan, eller vil se.
I bakgårder finnes noe glemt. Noe vi bør se.

Oversikt over gårdsrom i Mosaikk

1. Bak Mamis, Torggt. 11
2. Bak Sitt Ned, Telemarksgt. 14 - bolig og kaféliv
3. Ibsen passasjen, H. Ibsensgt. 10 - Mersmak og Mosaikk kontor
4. Ibsen passasjen, Torggt. 9 - grønn, stille oase
5. ???
6. Skistredet 7 - bolig
7. Lundetangen pub, Telemarksgt. 22
8. Telemarksgt. 8
9. Telemarksgt. 16
10. Torggt. 8

Design: Reklamehuset Wera. Foto: Tom Riis og Dag Jenssen.

SKIEN KOMMUNE

TELEMARK
FYLKESKOMMUNE

KORO

KUNST I DRIFTELOSE ROM PUBLIC ART PROGRAM

Husbanken

MILJØVERNDEPARTEMENTET